סוסים למה לי. פי' דמשמע תרי הכי גרסינן לי לא כתיב אלא סוס ה"א לכמה סוסים חד סוסים והדר סוס לחלק על כל אחד פי' לי כתיב סוס גבי לא ירבה הוה למימרא על סוס אחד בעל הוא עובר כדמוכח קרא דהרבות סוס ומ"מ לכמה סוסים ליכא אלא חד אלא לך שינה הכתוב לעבור על לא תעשה על כל סוס וסוס ויש ספרים מקובשים דגרסי לעבור בעשה ולא תעשה פי' לא ירבה סוסים למה לי כלל ולא יתכן דלמעון הרבות סוס לא עשה הוא אלא לך קאי אלא דלא שיב: **כתב** ליבונאה. י"מ כזה שהאות נעשית מן הלבן שממלאין החלק דיו והכתב נעשית מאליו מגייר חלק ולא להירא דאין זה כתב דהוי תק מוכות (ג) ותק ירכות דתמרינן בגיטין (דף כ.) לין כתב לגבי גט וכי היכי דגבי גט ליט כתב גבי ספר תורה נמי ליט כתב ושוב אמאי לא כהלן כתבא למקרי (דגיטל ה) הכי לא עשתה כתיבת האותיות כלל ר"ת פי' דסס מקום רשמא ליבונאה וכותבין בו כתב משונה: לרבינים

נא א מיי' פכ"ג מהל' מלכים הל' ח סמג לאוין קכו טוש"ע חה"ע סי' כב סעיף ח: **נב** ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף כ: **נג** ג מיי' פ"ג מהל' מלכים הל' ג סמג לאוין רכד: **נד** ד מיי' שם הלכה ד סמג שם: **נה** ה מיי' שם הלכה ח וס"ז מהל' ס"ת הל' כ: סמג עשין כח: **נו** ו מיי' פ"ג מהלכות מלכים הלכה ג סמג לאוין רכח: **נז** ז מיי' שם הל' ח סמג עשין כט:

[נשריך ערך חלם ג' גרס חולמתו חלב נערך כלם גרס כדסכת]

נח ח מיי' פ"ו מהלכו' ס"ת הלכה ב סמג עשין כד טוש"ע י"ד סי' ער סעיף ח:

[גיר' הערוך אספניא שם בלשון יון קוין הולה אספניא וכן לעיל יש: ליתא אספניא]

נט ט מיי' פ"ג מהל' מלכים הלכה ח וס"ז מהלכות ס"ת הלכה ב ג:

נוטא / מהבנה

◇ לא ירבה לו סוסים לא ירבה לו כסף וגו'

⊠ יש"ות סתירות בפסוקים בדברי אומרו של שלמה סיבה של דברי ליבונה

נוטא למה לא נתגלה טעמי תורה

נוטא מספר ספרי תורה של היחיד ושל הציבור

נוטא סוגי הכתב ובאיזה לשון נכתבה תורה

לשון הקודש - ובאות אומות עבר שיבוים במקום הדיות מהבנה

רבינו הננאל עריות אשר מן התורה ובייחוד דשניה אמר רב באותה שעה נזרו על ייחוד דשניה נרסי' בנגורא בפרק עשרה יוחסין עלו מבבל. אמר רב סלקין על הייחוד יאין אוסרין על הייחוד אשר רב אמר לא אמרו אלא אייחוד דשניה אבל אייחוד דאשת איש אין סלקין דאם כן אתה מוציא לעז על בניה: ואדוניה בן חגית מתנשא לאמר אני אשלוך ביקש להולמו ולא הלמתו פירוש ביקש שתשלא ראשו חלל העפרת ותתישב העפרה של מלכות בראשו ולא הולמתו שזו היתה עדות לבית דוד. וכשורש בע"ז פרק כל הצלמים אסורין כתיב ויוציאו את בן המלך ויתנו עליו את הנזר ואת העדות נזר כלילא עדות אמר רב יהודה אמר רב עדות הוא לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו ושאינו ראוי למלכות אינו הולמתו מאי נשים ומאי פלגשים אמר רב נשים בקדושין ובכתובה פילגשים בלא קידושין ובלא כתובה: לא ירבה לו סוסים אלא כדי רכבו ופרשיו אבל בפלגנא ועובר על עשה ועל לא תעשה על כל סוס בפל וכסף וזהב לא ירבה לו. אלא כדי ליתן אספניא: ירושלמי ר' יהושע בן לוי אמר ובלבד אספניא של שנה זו בלבד פי' אספניא הוצאת האכל והכסות. לא ירבה לו נשים. המלך מותר להרבות אבל לא ההדיוט. ויהי לשלמה ארבעים אלף אורות סוסים ופרשיו ארבעים אלף איסטבלאות כל אחת היו בה ד' אלפים סוסים אם ארבעת אלפים איסטבלאות היו בכל אחת מ' אלף סוסים. אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה פירשה קדם שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ונבנה עליו כרך גדול של רומי: **מפני** מה לא נתגלו טעמי תורה: **מפני** שתי מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהן גדול הדור רבוי נשים כתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו. רבוי סוסים דכתיב ותעלה ותוצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וגו': **וכותב** ס"ת לשמו. אמר רבא אפילו הדיוט אע"פ שהגיעו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב לכם את השירה הזאת כו': תנא המלך כותב לו שתי תורות אחת שיוצאה ונכנסת עמו. כיצד יצא למלחמה הוא נכנס והוא עמו. יושב בדין והוא עמו מיסב והוא עמו. ועושה אותה כמין קמיע ותולה אותו בזרועו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט. אבל אינו נכנס בה לא במרחץ ולא בבית הכסא לא להשתין מים שנאמר והיתה עמו וקרא בו מקום הראוי לקרות בו וכותב לו תורה אחרת שתהיה מונחת לו בין גנזיו: **אמר** מר עוקבא בתחלה נתנה תורה לישראל בלשון ע"ק וכתב עברי וחזרה ונתנה בימי עזרא בלשון ארמי וכתב אשורי וברורו להן ישראל לשון ע"ק וכתב אשורי והניחו כתב עברי ולשון ארמי להדיוטות מאן אינון הדיוטות כותים. כתב עברי כתב ליבונאה. תניא א"ר יוסי הגלילי היה עוזרא שתינתן תורה על ידו אלא שקדמו

גליון השים נמ' לעבור בלא תעשה על כל סוס וסוס. קשה לי דמכ"ל זה דלא יש לו שמא יש דלמא הוא נאמר נ' לאוין דלא ירבה לו סוסים דכתיב כרבה סוסים אפי' בלא שיב העם למצרים ואח"כ הוא לאו אפי' בלא שיב העם מצרימה למען הרבות סוס אחד דבלא"ה מותר לירד למצרים שלא לקבוע שבתו שם כמ"ש כמכ"ש אבל בשביל הרבות סוס אחד לא יש מצרים לא דתחלה אמר לא ירבה לו היינו אבל מרבה במרכבתו ופרשיו. אבל לא יש מצרימה למען הרבות סוס ולא מקו לו דלהביא מצרימה אסור אפי' להרבות סוס במרכבתו:

	בתחלה	ביאי עזרא	ישראל	בבית	הדיוטות
כתב	עברי	אשורית	אשורית	עברית	
לשון	הקודש	אומות	הקודש	אומות	

תגהות הב"ח

(א) גמ' הוא אומר כי אכין עזרא לנגנו: (ב) רש"י ד"ה מאי רבינו אליעזר: (ג) תוס' ד"ה כתב וכו' תק טוכות דאמרי' כ"ל ותינת ותק ירכות נמתק:

הגהות הגר"א

(א) בגמ' הוא אומר כי אכין עזרא לנגנו: (ב) רש"י ד"ה מאי רבינו אליעזר: (ג) תוס' ד"ה כתב וכו' תק טוכות דאמרי' כ"ל ותינת ותק ירכות נמתק:

תורה אור

על הייחוד ועל הפנויה, יחוד, דאורייתא הוא דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק *דמו לייחוד מן התורה מניין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית, בן אב אינו מסית, אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו *ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה? אלא אימא גזרו על ייחוד דפנויה. ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך *אמר רב יהודה אמר רב מלמד שביקש *להולמו ולא הולמתו, ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו מאי רבותא? אמר רב יהודה אמר רב כולן נטולי *טחול וחקוקי כפות רגלים היו: **מתני'** לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד אלא כדי ליתן *אספניא. יכוחב לו ס"ת לשמו יוצא למלחמה, מוציאה עמו, נכנס הוא, מכניסה עמו, יושב בדין, היא עמו, מיסב, היא כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו": **גמ'** תנו רבנן לא ירבה לו סוסים יכול אפילו כדי מרכבתו ופרשיו? תלמוד לומר לו, לו אינו מרבה אבל מרבה הוא כדי רכבו ופרשיו, הא מה אני מקיים סוסים הבטלנין, מניין שאפילו סוס א' והוא בטל שהוא בלא ירבה? ת"ל למען הרבות סוס, וכי מאחר דאפילו סוס אחד והוא בטל, קאי בלא ירבה, סוסים למה לי? לעבור בל"ת על כל סוס וסוס מעמא דכתב רחמנא לו, הא לאו הכי הוא אפילו כדי רכבו ופרשיו נמי לא? לא צריכא, לאפרושי: וכסף וזהב לא ירבה לו אלא כדי ליתן אספניא: ת"ר וכסף וזהב לא ירבה לו יכול אפילו כדי ליתן אספניא? ת"ל לו, לו אינו מרבה אבל מרבה הוא כדי ליתן אספניא מעמא דכתב רחמנא לו, הא לאו הכי הוה אמינא אפילו כדי ליתן אספניא נמי לא? לא צריכא להרווחה, השתא דאמרת לו, לדרשה לא ירבה לו נשים מאי דרשת ביה? למעוטי הדיוטות. רב יהודה רמי: כתיב ויהי לשלמה ארבעים אלף ארוות סוסים למרכבתו וכתיב ויהי לשלמה ארבעת אלפים (*ארוות) סוסים, הא כיצד? אם ארבעים אלף איצטבלאות היו, כל אחד ואחד היו בו ד' אלפים ארוות סוסים, ואם ד' אלפים איצטבלאות היו, כל אחד ואחד היו בו ארבעים אלף ארוות סוסים (רבי יצחק) רמי: כתיב ויתן *) אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה וכתיב ויתן את הכסף בירושלים כאבנים? לא קשיא כאן קודם שנשא שלמה את בת פרעה כאן לאחר שנשא שלמה את בת פרעה אמר רבי יצחק בשעה *שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים והעלה שירטון ועליו נבנה כרך גדול שברומי ואמר רבי יצחק: מפני מה לא נתגלו טעמי תורה? שדרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם: כתיב לא ירבה לו נשים אמר שלמה, אני ארבה ולא אסור, וכתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו, וכתיב לא ירבה לו סוסים ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב, וכתיב ותצא מרכבה ממצרים בשש וגו': וכותב ספר תורה לשמו: תנא *ובלבד שלא יתנאה בשל אבותיו אמר (*רבא) *אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה, מצוה לכתוב משלו, שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה, איתיביה אביי וכותב לו ספר תורה לשמו שלא יתנאה בשל אחרים הדיוטי לא? לא צריכא לשתי תורות וכדתניא וכותב לו את משנה וגו' כותב לשמו *שתי תורות: ארתא שהיא יוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו-אותה שיוצאה ונכנסת עמו, (*עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט) אינו נכנס בה לא לבית המרחץ ולא לבית הכסא שנאמר והיתה עמו וקרא בו מקום הראוי לקראות בו אמר מר זוטרא ואיתימא מר עוקבא בתחלה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש, חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי, בירר להן לישראל כתב אשורית ולשון הקודש, והניחו להדיוטות כתב עברית ולשון ארמי, מאן הדיוטות? אמר רב חסדא כותאי, מאי כתב עברית? אמר רב חסדא כתב ליבונאה תניא רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אילמלא (*לא) קדמו משה, כמשה הוא אומר ומשה עלה אל האלהים בעזרא הוא אומר הוא עזרא עלה מבבל מה עלייה האמור כאן תורה אף עלייה האמור להלן תורה, כמשה הוא אומר ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים בעזרא הוא אומר כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' (אלהיו) ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט, ואף על פי שלא ניתנה תורה על ידו נשתנה על ידו הכתב שנאמר

*) גיל המלך

*) גיל רבי

*) גיל אריות

*) גיל רבי

*) גיל המלך

*) גיל אריות

*) גיל רבי

*) גיל המלך

*) גיל אריות

*) גיל רבי

*) גיל המלך